

BŘEZEN 2019

ROMANOVODI

ROMSKÁ DUŠE | CENA 20KČ

JAROSLAV PARČI

PROFIL

RENATA
ADAMOVÁ
ROZHOVOR

UKOJNÍ
V PRONAJATÝCH
BYTECH
REPORTÁŽ

KHAMORO

POTŘEBUJETE DOUČOVÁNÍ, VZDĚLÁVACÍ KURZ NEBO HLEDÁTE STÁŽ?

**ROMSKÝ STIPENDIJNÍ PROGRAM PRO STUDENTY
NENÍ JEN O STIPENDIU!**

POMŮŽEME VÁM

**Více se dozvíte na WWW.ROMSKASTIPENDIA.CZ
nebo na doucovani@romea.cz
a +420 257 329 667**

**STIPENDIUM PRO ROMSKÉ STUDENTY A STUDENTKY
STŘEDNÍCH, VYŠŠÍCH ODBORNÝCH A VYSOKÝCH
ŠKOL (STIPENDIUM ORGANIZACE ROMEA).**

Chcete mít přehled o novinkách v politice, společnosti a kultuře?

ZAJÍMÁ VÁS ROMSKÁ TÉMATIKA?

Nespokojíte se s povrchní a manipulativní žurnalistikou, stojíte o ověřené zprávy a vyvážený pohled na palčivé společenské otázky?

PŘEDPLAŤTE SI ROMANO VOĎI!

Časopis pravidelně přináší rozhovory, reportáže a profily výrazných osobností, fundované analýzy aktuálních společenských témat, upoutávky a tipy na kulturní události, které stojí za pozornost, i přehledové studie, průřezy a ohlédnutí v čase.

**OBJEDNEJTE SI ROČNÍ PŘEDPLATNÉ NA ADRESE:
www.romanovodi.cz - za 200Kč**

[facebook.com/romanovodi](https://www.facebook.com/romanovodi), [facebook.com/sdruzeniromea](https://www.facebook.com/sdruzeniromea)

Víte-li o vhodném stánku, knihovně, instituci, knihkupectví, kulturním centru či jiném veřejném prostoru, na jehož polici by nemělo ROMANO VOĎI chybět, prosíme, kontaktujte redakci na romano.vodi@romea.cz. Zároveň vyzýváme potenciální zájemce o externí spolupráci – žurnalisty a fotografy – aby posílali své náměty a tipy na romano.vodi@romea.cz.

EDITORIAL

Podle jedné z loňských studií o bydlení nás v Česku přijde nový byt průměrně na 11,3násobek průměrného ročního platu. Vyděláváme na něj déle než Maďari nebo Britové – západní země ostatně zdařile doháníme. Odpověď na otázku, jestli „do vlastního“ nebo „do nájmu“ je tak téměř pro většinu z nás jasná. Je však i mnoho těch, kdo by rádi měli na výběr odpověď na otázku „nájem nebo ubytovna“ – ale nemají.

Na to, jak se jim na trhu s bydlením daří, se podrobně podívala Stanislava Ondová – jak ve své reportáži o bezdoplatkových zónách, tak v rozhovoru s vedoucí týmu sociálních pracovníků a komunální političkou, zastupitelkou v Chomutově Renatou Adamovou. O snaze dostat rodiny s dětmi z ubytoven v Praze pak ve svém komentáři píše radní pro bydlení Adam Zábranský.

Představíme vám také zpěváka Jaroslava Parčího, nedávného účastníka soutěže The Voice Česko Slovensko, i příběh pamětníka, pana Zdeňka Daniela, jehož plány na studium konzervatoře přervala válka, která těžce poznamenala celou jeho rodinu. „Měl jsem šťastné dětství. Než rodiče odvezli do Osvětimi,“ říká.

S fotoaparátem jsme se podívali na již osmé setkání romských studentů BARUVAS, představíme vám e-knihu jihlavské autorky Judity Horváthové a pozveme na letošní ročník největšího světového romského festivalu Khamoro, kde vystoupí i fenomenální Fanfare Ciocărlia z Rumunska.

Přeji vám příjemné čtení!

JANA BAUDYŠOVÁ
šéfredaktorka

RV 3/2018

3 Obsah / Editorial

4 – 7 Každý má právo na důstojné bydlení
Rozhovor s Renatou Adamovou
Stanislava Ondová

8 Děti na ubytovny nepatří
Komentář
Adam Zábranský

9 Pozdě...
Den na periferii
Stanislava Ondová

10 - 12 Rukojmí v pronajatých bytech
Reportáž
Stanislava Ondová

13 Baruvás: Setkání romských studentů
Objektivem
Petr Zewlakk Vrabec, Štefan Balog

14 - 15 Jaroslav Parčí: Jsem Rom, jsem gay, jsem táta
Profil
Karolina Telváková

16 - 19 Do třinácti jsem měl šťastné dětství / Dži andro dešthetrin berša baruvavas bachtales
Historie
Jana Hejkrliková ml.

20 - 21 Khamoro 2019: Máte se na co těšit
Kultura
Dalibor Zita

22 Nová e-kniha: Svět vášně a hlubokého citu
Kultura
Jana Baudyšová

Foto na přední obálce: Jaroslav Parčí (Foto Petr Zewlakk Vrabec),
foto na zadní obálce: Fanfare Ciocărlia (Foto archiv kapely)

Číslo: 3 / 2019
Ročník: XVI
Cena: 20 Kč

Vydavatel:
ROME A, o. p. s.
Žitná 49
110 00, Praha 1
IČO: 266 13 573

Vychází za podpory
Ministerstva kultury
ČR a německé nadace
Připomínka, odpovědnost,
budoucnost.

Redakce:
Renata Berková, Tomáš
Bystrý, Rena Horvátová,
František Bikár, Stanislava
Ondová, Renata Kováčová,
Zdeněk Ryšavý, Kristina
Dienstbierová, Lenka
Jandáková

Adresa redakce:
ROME A, o. p. s.
Korunní 127, 130 00 Praha 3
Tel. 257 329 667,
257 322 987
E-mail: romanovodi@romea.cz
www.romanovodi.cz
www.romeaops.cz

Šéfredaktorka:
Jana Baudyšová
Editor:
Zdeněk Ryšavý
Jazykové korektury:
Lenka Jandáková

Překlady do romského
jazyka:
Eva Danišová
Korektury romského
jazyka:
Lada Viková
Grafika:
Bantu Design s. r. o.
Inzerce:
Zdeněk Ryšavý
Předplatné:
romanovodi@romea.cz
Osvit a tisk:
Studio WINTER, s. r. o.
Distribuce:
Dub, s. r. o.
Periodicita magazínu:
10x ročně
Registrační číslo MK ČR:
E 14163

RENATA ADAMOVÁ KAŽDÝ Z NÁS MÁ PRÁVO NA DŮSTOJNÉ BYDLENÍ

Stanislava Ondová / Foto: Stanislava Ondová, archiv Renaty Adamové

Je jednou z mála Romek, které uspěly v komunálních volbách. **Renata Adamová**, zastupitelka za ANO! v Chomutově, se kromě politiky, ve které působí od loňského podzimu, dlouhodobě věnuje sociální práci. V současnosti vede tým terénních sociálních pracovníků a po večerech studuje speciální pedagogiku.

Nelákalo vás pracovat spíš ve školství než v sociální oblasti? Přeci jenom máte vystudovanou pedagogickou školu a nyní studujete speciální pedagogiku na ústecké univerzitě.

Pracovat ve školství mě táhlo, co si pamatuju, nejvíc jsme toužila pracovat s těmi nejmenšími, tedy v mateřince. To se nepovedlo, ale později jsem dostala nabídku práce v sociálních službách – s mládeží v nízkoprahovém centru – a to byla dobrá náplast na můj sen učitelky. A přestože mě to naplňovalo, rozhodla jsme se po pěti letech změnit cílovou skupinu a začít pracovat v terénním programu s dospělými.

Sociální práci se věnujete, už téměř patnáct let. Co se vám praxí nejvíce osvědčilo při práci s klienty?

Lidskost, maximální upřímnost a budování důvěry. Koneckonců důvěra je v této oblasti nejdůležitější. Nelze pracovat s člověkem, který vám nevěří ani nos mezi očima. Tím se řídím i co se týče mých kolegů. Praxí se také ukazuje, že pro klienty je mnohem efektivnější ukázat směr, dát jim možnosti a rozhodnutí nechat na nich. Spousta lidí naši další pomoc nepotřebuje a to je přesně to, o co se snažíme. Předávat kompetence a učit lidi, aby nebyli závislí na druhých.

Je podle vás něco, co by stálo za to v sociálním systému změnit?

Spousta legislativních věcí je v současné době špatně nastavených. Je to systém, který se nedaří moc měnit. Ale člověk by měl začít nejdříve u sebe. Pořád si říkám, že pokud je člověk zdravý, měl by pracovat. Pokud člověk pracuje a je sám za sebe po ekonomické stránce zodpovědný, potom si i váží věcí, které si sám pořídí, například vlastní bydlení. Za tu dobu jsem vyzbrozovala, že člověk, který chce pracovat, aby mohl ufinancovat své bydlení, se snaží o práci nepřijít nebo si v co nejkratším čase najde jinou. Opačné případy občas pozoruji u lidí, kteří žijí v pronájmech nebo na ubytovnách. Zkrátka k tomu nemají takový vztah jako k vlastnímu bydlení, které si vybudujete a hýčkáte si ho. Je to moje zjištění, které jsem si sama udělala během těch čtrnácti let, co jsem v oboru.

Je to i jeden z důvodů, proč u některých skupin lidí dochází k častým migracím z města do města. Samozřejmě zde hrají velkou roli i bezdoplatkové zóny, které vnímám jako velmi nešťastnou volbu. V současné době čekáme v této věci na rozhodnutí Ústavního soudu, kde je podáno několik žalob. Takových systémových opatření, se kterými nesouhlasím, je velká spousta. Ale vždy se budu snažit být na straně klientů a vždy budu hlásat, že každý z nás má právo na důstojné bydlení.

Terénní sociální práce obnáší i práci s lidmi bez domova. Jsou mezi klienty i Romové?

Romové jsou mezi našimi klienty bohužel také, i když jich je poskromnu, většinou se jedná o bezdomovce z majority. U Romů je stále ještě znát vžitá povinnost postarat se o své rodiče a prarodiče, takže se na ulici spíš objevují mladší ročníky. V zimním období je terénní práce ještě o to důležitější, je potřeba lidem bez střechy nad hlavou zprostředkovat služby v azylových domech, což bohužel někteří stále odmítají. Kromě toho všem bez rozdílu poskytujeme potravinovou výpomoc a ošacení.

Kolik lidí se vám doposud podařilo navrátit zpět do běžného života, tedy najít si zaměstnání a ucházející bydlení?

To není úplně jednoduché počítat, i když si samozřejmě vedeme statisti-

ky, které vypovídají o tom, co s klienty řešíme, nebo jsme v minulosti řešili. Ale tím, že se nám někteří klienti vrací na úřad práce a v klasickém zaměstnání vydrží velmi krátkou dobu, je to složitější. Ale i s těmito klienty pracujeme opakovaně a znovu se jim snažíme najít jiné zaměstnání a navrátit je do pracovního procesu. U bezdomovců je to větší problém, negativně zafunguje alkohol a ten návrat do běžného života je o to těžší. Našich služeb využívají logicky víc v imním období, kdy hledají přespaní v teplém prostředí.

Jaká skupina je podle vás v hledání zaměstnání nejméně úspěšná? Jsou to mladí lidé bez zkušeností nebo starší lidé či ženy samoživitelky a ženy nad padesát let?

Máme zkušenost, že starší klienti si zaměstnání najdou daleko snadněji než mladí bez praxe. Je to možná i tím, že za minulého režimu se pracovat muselo, jinak to bylo bráno jako příživnictví, což se trestalo. V některých případech se stává, že jsou demotivovaní rodinou, roli u nich hrají především špatné převzaté vzorce. Z naší strany se snažíme klienty namotivovat, máme skvělý tým, který v dnešní době funguje samostatně a zároveň kvalitně. Služby jako takové nevnučujeme, jsou zcela dobrovolné, a pokud s tím souhlasí, rádi nabídneme doprovod do firem, pomůžeme se sepsáním profesního životopisu, zprostředkujeme schůzky s různými zaměstnavateli apod.

S demotivací se čím dál častěji pojí i zadlužení a exekuce – pracovat se podle některých mnohdy nevyplatí.

Tak tohle řešíme dost často. Pokud chce klient odejít ze zaměstnání právě kvůli exekuci, snažíme se jej udržet, motivovat ho, aby se rozhodl pro splátkový kalendář nebo oddlužení, které je sice na dobu pěti let, ale do budoucna se mu to, zejména kvůli důchodu, rozhodně vyplatí. Vždy se snažíme klienty informovat o rizicích, která jim hrozí zejména v důchodovém věku. Ne zřídka se stává, že lidé už i v dnešní době nepobírají důchod, a pokud ano, je natolik nízký, že jim nevystačí ani na pokrytí základních potravin na celý měsíc. Podobná rizika s sebou nese i práce na černo.

RENATA ADAMOVÁ (1974)

pochází z Chomutova, je vedoucí terénní sociální práce v Jirkově pod organizací Světlo Kadaň a zastupitelkou města Chomutov za hnutí ANO!. V současné době studuje Univerzitu Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, obor sociální pedagogika.

Pracujete s lidmi bez domova, s klienty, kteří se ocitají na hraně sociálního vyloučení, trápí je nevyhovující bydlení, nezaměstnanost a chudoba. Zažila jste za dobu svého působení v sociální oblasti něco jako syndrom vyhoření, nebo naopak pocít, že musíte pomoci všem?

Přesně tak to bylo, v počátku jsem měla pocít, že musím pomoci úplně každému, a pokud tomu tak nebylo, cítila jsem se provinile. Profese sociálních pracovníků jsou po psychické stránce náročné, jsme jako houby, které nasávají starosti ostatních. Řešila jsem skutečně smutné příběhy lidí a ty si pak nesla cestou z práce i domů, kde jsem donekonečna přemýšlela, co jsem mohla udělat jinak, zda jsem něco nepokazila anebo jsem toho neměla udělat víc. Díky Bohu jsem si včas uvědomila, že to je hloupost. Syndrom vyhoření občas zažívám i teď, po čtrnácti letech, ale umím s ním už lépe pracovat. Nyní si s výjimkou vážných případů, jako je odebrání dětí nebo úmrtí v rodině klientů, práci už domů nenosím. Naopak mi jako předsedkyni výboru pro národnostní menšiny a sociální komise

příbily jiné povinnosti a je to právě zodpovědnost, kterou cítím nejčastěji – zodpovědnost vůči občanům, členům atd.

A právě s tou zodpovědností vůči občanům se pojí nově i vaše zastupitelská činnost. Jak to celé zvládáte?

Jako zastupitel města si všímám, že se na mě začali obracet občané města, nejen ti, co mi dali hlas, ale i ti, co mě nevolili. Potřebují poradit, potřebují pomoc. Je to hodně o koordinaci času, navíc všichni na mě mají telefonní číslo. Doma už trochu nelibě snáší, když mi někdo volá pozdě v noci, ale v tuto chvíli je to o určení priorit. Naštěstí mám chápající rodinu, a i když je občas štvě, že s nimi nejsem tak často, snaží se mě podpořit. Rodina už si zvykla, že pracuji s lidmi, kteří se zrovna nacházejí v tíživé situaci, práce jako taková je psychicky náročná a člověk si to samozřejmě tak trochu přenáší i na sebe. Empatickému člověku nemůže být osud lidí lhostejný. Ale vrací se mi to v dobrém, protože získávám energii od klientů, kterým se podaří znovu postavit se na nohy.

Do komunální politiky jste vstoupila teprve nedávno, dá se říct s nulovými zkušenostmi. Do toho jste se stala předsedkyní výboru pro národnostní menšiny a předsedkyní sociální komise. Jaké povinnosti s sebou nese zastupitelská činnost pro vaše město?

Například únor byl časově náročný, i vzhledem k rozdělování dotačních programů. Ocítla jsem se v tu chvíli na druhé straně, protože do té doby jsem to byla já, kdo vedle jiných vyplňoval formuláře a žádal o dotaci. Teď se to otočilo. Znamenalo to pro mě prostudovat si a zkontrolovat všechny žádosti, to spolyká mnoho času, ale mám v tom už svůj zajištěný systém, bez kterého bych nemohla zvládnout práci, studium na vysoké škole a do toho politiku. Každý den se na mě obrací strašně moc institucí, spolků, ale i jednotlivců. Nedávno se na mě nakontaktovala křesťanská organizace z Velké Británie, že by potřebovali pomoc se zajištěním prostor pro křesťanskou konferenci. Někdy už od sedmi ráno pročítám materiály, které budeme na zasedání projednávat, vyřizuji desítky emailů apod. Lidé si mě zvolili a já cítím povinnost jim to vrátit, chci věci dělat poctivě a se zápletem.

Jak se zatím daří spolupracovat s úředníky a zaměstnanci města?

Není to nijak složité, mám všude otevřené dveře, což je pozitivní. Uvidíme, zda to bude stejné i po nějakém čase. Víte, jsem nohama na zemi, vím, že mi jednou někdo dveře před nosem přeci jenom zavře, ale zatím je vzájemná komunikace a spolupráce na vysoké úrovni. Zároveň se mi daří díky sociální komisi měnit pohledy lidí na konkrétní cílovou skupinu a konkrétní věci, což byla taková má meta, s kterou jsem do politiky vstupovala.

Jako zastupitelka města Chomutov se setkáváte asi nejvíce s tématy bydlení: bezdoplatkové zóny, vysoké nájemné a prakticky nemožnost získání městského bytu... Má Ústecký kraj vůbec šanci zvednout se ode dna a zlepšit podmínky pro své občany?

Problém je ten, že město v bezdoplatkových zónách vidí smysl, protože podle nich zabraňují migraci. Bydlení je pro mě jako zastupitele prioritní a je jedno, zda se jedná o sociální bydlení nebo městské. Uvědomuji si, že město tento problém neumí zatím vyřešit. Chomutov v současné době spravuje 1 600 bytů, což není mnoho. Chomutovská bytová (poz. red. akciová společnost spravující městské byty) sice přerozděluje některé byty, ale žadatel musí splnit hned několik podmínek, které stojí za to do budoucna změnit nebo spíš zmírnit, protože jsou opravdu přísné. Pokud si zažádáte o městský byt, ať už veřejnou nabídkou nebo na svépomoc (byt si musí nájemník opravit do určité lhůty), musíte být zaměstnán, nesmíte mít žádný dluh vůči městu, žádnou pokutu, musíte mít bezdlužnost vůči družstvu a nesmíte být půl roku v evidenci úřadu práce nebo na dávkách hmotné nouze. Podmínky pro získání bydlení jsou tedy opravdu striktní záležitosti.

Ale to se netýká jen Romů, předpokládám?

Netýká. Tady vlastně o Romy vůbec nejde, i když se to některých samozřejmě také dotýká. Vezměte si, že svobodné matky jsou téměř bez výjimek na dávkách hmotné nouze, a tím pádem

i ony ztrácejí nárok na získání městského bytu. Ani si neuvědomíte, jak lehce se téměř kdokoli může dostat do situace, kdy dávky od státu bude jednou potřebovat. Těch případů může být několik, třeba pokud se rodiče rozvedou a otec přestane přispívat na nezaopatřené dítě, nebo dokonce žena bude muset odejít z bytu, ve kterém s manželem pobývala...

Taková matka nemá jinou možnost než pobírat dávky hmotné nouze a jít do azylového domu. A pokud budete chtít takovou maminku do roka navrátit do normálního bydlení, což je i smyslem azylových domů, tak ona ty podmínky pro získání městského bytu nesplní. Pak je jasné, kde ta maminka s dětmi nakonec skončí, pokud jí v azylovém domě neprodlouží smlouvu. Jednoduše na ubytovně. Takže je skvělé mít podmínky pro získání ucházejícího bydlení, ale také by bylo fajn podporovat mladé rodiny, ženy samoživitelky, aby i ony měly šanci na normální život.

Jak se staví zástupci města k některým majitelům domů a bytů, kteří dostávají od svých podnájemníků peníze za nájemné, ale sami už ty peníze neposílají tam, kam by měli – tedy společenství vlastníků jednotek. Podnájemníci se pak zbytečně dostávají do dluhů a situaci řeší zdlouhavou soudní cestou. Má město pro tyto případy nějaké páky?

Teď to bude znít jako klišé, ale svítá na lepší časy. V prvé řadě bude chtít

město vykoupit zadlužené byty, které pak použije jako sociální bydlení pro občany města. V tuto chvíli to vypadá, že jich bude dvacet. Město také vytváří pracovní skupinu, kde budou zástupci SVJ, organizace, státní instituce a odborníci, kteří mají blízko k problematice bydlení. Ti všichni budou moci vytvářet metodiku pro samotný proces odkupu. Vzniklá metodika by měla mimo jiné určit, podle čeho se řídit při odkupu domu, protože se budeme zaměřovat právě na nejhroženější společenství vlastníků jednotek. Vše je ale zatím ještě v počátcích.

Když se oprostíme od sociální práce a bydlení – Barevný region je jedna z akcí, kterou v Ústí nad Labem pořádáte. Jde o představení různorodých kultur, které v regionu žijí. Jaké máte na samotnou akci ohlasy v současnosti, kdy se část společnosti nestaví k multikulturalismu příliš pozitivně?

Na akci máme skvělé ohlasy. Opakuje se už pátým rokem a každoročně se snažíme propojit různé menšiny prostřednictvím jejich kultury. Vidíme to jako jeden z možných nástrojů pro lepší soužití v naší společnosti, kde žije hned několik národnostních menšin. A ještě se nám nepříhodilo, že bychom řešili rasové nevráživosti nebo něco podobného. A stejně tak se snažíme o to, aby se i místní Romové v prostorách městského divadla zapojili do kulturního života v Chomutově. Přeci jenom máme bohatou kulturu a tradice, kterým nesmíme dovolit zaniknout.

Patřila jste vždy mezi emancipované romské ženy? Jak se vlastně díváte na postavení romských žen ve společnosti?

Ocitáme se v době, kdy emancipace romských žen je velmi důležitou součástí řekněme lepšího postavení žen ve společnosti. Dnes máme stejné možnosti jako muži. Zastaneme stejnou práci s ohledem na náročnost. Vítám, že nás emancipovaných Romek stále přibývá, je to znakem vyspělé společnosti, do které bezesporu patříme. ●

PRAHA SE INSPIRUJE BRNEM: DĚTI NA UBYTOVNÝ NEPATŘÍ

Adam Zábranský / Foto: Jindřich Kodíček

Před komunálními volbami v říjnu 2018 vyzvala Platforma pro sociální bydlení lídry stran kandidujících do pražského zastupitelstva, aby se zavázali ukončit bezdomovectví rodin. Konkrétně se jednalo o nastěhování zhruba 70 rodin se 140 dětmi, které dnes pobývají na pražských ubytovnách, do městských bytů. My Piráti jsme výzvu bez váhání přijali, protože prostředí ubytoven je pro výchovu dětí naprosto nevhodné. Stejně tak výzvu přijaly i všechny strany, které se nakonec dostaly do pražského zastupitelstva, s výjimkou ODS.

Krátce po volbách jsme se setkali se zástupci Platformy a začali jsme s přípravou projektu na zabydlení rodin. Bohužel dnes neexistuje žádný přehled o tom, kolik přesně dětí na pražských ubytovnách bydlí ani kde konkrétně jsou. 140 dětí, o kterých se mluvilo před volbami, je jen minimální odhad spočítaný podle neúplných dat z úřadu práce. Prvním krokem tedy bude přesné zmapování situace, obdobně jako to udělali před několika lety v Brně. Zároveň začínáme jednat s poskytovateli sociálních služeb, abychom zjistili, jaká je jejich kapacita podpory při současném financování. Na základě těchto jednání vyhodnotíme, kolik peněz bude potřeba na projekt vyčlenit.

Jednou z podmínek nutných k úspěchu projektu je dostatečná kapacita městského bytového fondu. Město má větších bytů pro rodiny málo, ale přirozenou cestou dochází k průběžnému uvolňování bytů. Bytový odbor

proto dostal za úkol, aby postupně dával dohromady seznam bytů, kam by se rodiny z ubytoven mohly nastěhovat. V první půlce roku 2019 chceme na tento účel vyčlenit 40 bytů. Zároveň ale budeme spolupracovat i s městskými částmi, protože jich je hned několik, které chtějí ukončovat bezdomovectví rodin stejně jako my.

Aby vše proběhlo bez větších komplikací, rozhodli jsme se čerpat inspiraci z míst, kde již mají projekty založené na přístupu „bydlení především“ úspěšně za sebou. Na začátku února jsme na pražském magistrátu přivítali odborníky z nizozemské organizace HVO Querido Discus, kteří přístup Housing First v rámci dvoudenního školení podrobně vysvětlovali pražským poskytovatelům sociálních služeb. Byli jsme též na celodenní pracovní cestě do Brna a v březnu pojedeme do Ostravy.

V Brně projekt stěhování rodin z ubytoven do běžných bytů skončil

úspěšně. Po prvním roce si 96 % rodin zvládlo udržet bydlení. Díky úsporám primárně na ústavní a pěstounské péči a azylových domech došlo k úspoře veřejných prostředků v průměru přes 30 000 Kč na rodinu za rok. A nepřekvapivě – což je nejdůležitější! – se výrazně zlepšil zdravotní a psychologický stav dětí i rodičů.

Brněnský projekt ukončování bezdomovectví byl pilotní – šanci v něm dostalo 50 rodin. My v Praze se na základě pozitivních výsledků tohoto projektu chystáme ukončovat bezdomovectví rodin plošně; naším cílem je, aby v dohledné době na ubytovnách v Praze nebylo žádné dítě. Věřím, že to zvládneme minimálně tak dobře jako v Brně.

Autor je zároveň pražský radní pro transparentnost a bydlení (Pirátská strana).

POZDĚ...

Zaznamenala Stanislava Ondová (jméno bylo na přání aktérky příběhu změněno) / Ilustrační foto Pixabay

Jdu pozdě. Sakra! Šéf se zase zblázní a mě z něho klepne. Přemýšlím, že mu řeknu pravdu, že studuju dálkově a občas nestíhám. No jo, uklízečka, co chodí na střední, to mi ani neuvěří. Párkrát se stalo, že jsem přišla později, vynadal mi, to jo, ale na výplatu mi nesáhl. Šéf je aspoň spravedlivý, ví moc dobře, že uklízím nejlépe ze všech ženských v práci.

Sotva doběhnu tramvaj, tlačím se rychle na jediné volné místo. Někdy si říkám, zda to mám vůbec zapotřebí, dceru mám dospělou, práci mám taky, tedy ne bůhvíjakou, ale mám, a já se tahám ještě do školy. A za to všechno může moje dcera. Kdo to kdy viděl, aby padesátiletá ženská šla studovat. Jenže ona nedala pokoj. „Mami, víš, co je super?“, houkla na mě jednou takhle při vaření, „na naší škole se otevírá dálkové studium, mohly bychom maturovat společně, co ty na to?“ Málem mi vypadla vařečka z ruky! „Pomůžu ti s matikou a ostatní zvládneš sama. A potom bys mohla pracovat třeba na úřadě, hezky sedět za stolem, pěkně oblečená a uklízet by mohly ony tobě, a ne pořád ty někomu.“ Jak na ni vytřeštěně koukám, praštit mě do nosu smrad z připálené papriky. Takhle ten guláš nedovárím. Vypakovala jsem dceru z kuchyně, otevřela okno a pustila se do cibule. Ale to bych nebyla já, aby mi to v hlavě nezačalo šrotovat. Zkrátka, kývla jsem té mojí holce na to a už třetím rokem takhle bojuji s časem. Ve škole musím být každý pátek, ale ne vždy se mi podaří vyměnit si směnu. Kolegyně občas něco utrousí, ale šéf je v pohodě. Sice mě vloni jako jedinou nepozvali na vánoční večírek, ale prý to byla chyba v organizaci. Ale jinak je to samé „Marcelko, udělejte tohle, Marcelko tamto“. Nikdy mi šéf neřekl „paní Žigová“. Rychlým krokem vystupuji z tramvaje a ten kousek už dobíhám. Do toho mi volá dcera: „Mami, naše ředitelka hledá k sobě domů hospodyně. Nechceš to zkusit?“ „Cože? Já práci mám a dobrou, všichni si mě tam vážej. Hele, poslouchej, je tady hluk, řekneš mi to doma.“ Pokládám telefon a ve spěchu si to namířím přímo k naší šatně, kde to zrovna žije. No jo, zase ty ženský někoho se šéfem drbou. Jenže... Slyším dobře? „Kde je ta naše cikorka, šéfe? Že jí to trpíte. Kdyby bylo na mě, už dávno letí.“ Pomyslím si v tu chvíli, o kom to mluvím?, ale rychle si uvědomuju, že v celé firmě jsem jediná Romka já. Nohy mi zdřevění. Poznávám i jiný hlas, který skrz pootevřené dveře ke mně doléhá...

„Ona si o sobě myslí, že je ta integrovaná, cigoška jedna upatlaná.“ Šatnou se ozve burácející smích. „Její dcerunka je na gymplu, tak vona si myslí, že cikáni teď můžou všechno. A viděli jste, v čem přišla minule? Normálně v kostýmku, myslela jsem, že dostanu záchvat smíchu. Cikorka si přijde v kostýmku. Kde na to vzala?“ „Asi to někde šlohla,“ odpoví Míle rychle Jiřina, které před pěti lety sebraly děti do děcáku. Všichni se královsky baví na můj účet včetně mého šéfa a já zůstávám za dveřmi a poslouchám, jak lidé, o kterých jsem si léta myslela, že nejsou xenofobové, neřeší nic jiného než můj romský původ. „U nás v baráku jsou taky jedni Cikáni, měli byste to vidět, jak oni zneužívají dávky, je jich doma pět nebo šest, do práce to nechodí, my je živíme z našich daní a oni si chodí s taškami z Tesca,“ utrousila Míla, které jsem několikrát pomohla, když neměla ani na cigára. „A tahle Cikánka jedna špinavá si sem chodí nafintěná. A pamatujete tu přednášku o tom, že ona není cikorka, ale Romka? Já myslela, že mě vomejou normálně. Cikáni to jsou a vždycky budou,“ přisadila si Míla a do řeči jí skočila zase Jiřina. „Můj děda říkal, mrtvej Žid, dobrej Žid a já říkám, mrtvej Cikán, dobrej Cikán.“ „Ženský nechte toho!“, slyším svého šéfa. „V práci se k ní

budeme chovat normálně, co si myslíme v soukromí, je naše věc. Já taky nemám Cikány rád a ani tuhle. Nemůžu za to, že ředitel se jí nechce zbavit, už jsem tam za ním byl, ale on tvrdí, že mu uklízí čisté kancelář a že s Romy nemá problém. Ale říkám vám, já ji sem nechťel a nejraději bych tu černou hubu vyrazil. Taky jí dávám o kačku míň než vám, nemyslete si.“ Už v tu chvíli mi bylo mi jasné, že za dveřmi nemůžu stát věčně. Dostávám mizerný peníz, a kdyby moje holka nechodila na brigády, tak nevyžijeme, a oni mi ještě ubírají z platu! Stála jsem tam jako opařená asi další dvě minuty a nevěděla, co si počít. Takže oni se celou dobu přetvařovali... Najednou jsem vešla a slyšela samu sebe říkat: „Ta cikorka je už tady a vy jste pěkně sprostý parchanti, rasistický, zlodějský! Tu práci si tady sežerte, já si najdu jinou, protože tahle Cikánka na rozdíl od vás už třetím rokem chodí na střední školu. A co víc, jednou tady budu sedět v kanceláři a vy mi budete utírat stůl!“ Zůstali jen překvapeně civět, otočila jsem se a vyběhla pryč. Na chodníku mi vyhrkly slzy do očí. Sáhla jsem do tašky pro mobil a vytočila dceřino číslo. „Cos to říkala o tom inzerátu?“. A jak asi tušíte, práci hospodyně jsem přijala a jsem si jistá, že tady se už nikdo nepřetvařuje. ●

RUKOJMÍ V PRONAJATÝCH BYTECH

Stanislava Ondová / Foto: Tomáš Marounek, Wikimedia Commons

Měly zamezit obchodu s chudobou, zastropovat ceny nájmu, těm nejchudším přinést možnost stabilního zázemí. Opak je však pravdou. Bezdoplatkové zóny jsou strašákem právě těch nejchudších. Některá města k jejich vyhlášení přistupují postupně, jiná zbrkle. Zdá se však, že místo zamezení obchodu s chudobou způsobily jen ještě větší nestabilitu, vzestup šedé ekonomiky a zvyšování cen nájmu. Chudí musí platit, protože ví, že když se přestěhují jinam, ztratí nárok na příspěvek na bydlení. Stali se tak rukojmí v pronajatém bytu.

PŘÍSPĚVEK NA BYDLENÍ A DOPLATEK NA BYDLENÍ

Systém sociálních dávek a příspěvků lidem, kteří jsou v nouzi, je velmi složitý, propracovaný a pro laika značně nepřehledný.

Doplatek na bydlení je právě ten, který v bezdoplatkových zónách lidé nepobírají, pokud se tam nastěhovali po vydání vyhlášky. To v praxi znamená, že pokud bydlíte v ulici, která patří mezi bezdoplatkové a bydlíte tam od doby, kdy ještě tato adresa „bezdoplatková“ nebyla, máte nárok na všechny příspěvky včetně příspěvku a doplatku na bydlení. Ale pokud jste se na adresu v bezdoplatkové zóně přistěhovali až po vyhláše, nárok na doplatek na bydlení nemáte. A to ani v případě, že byste se stěhovali z bytu do bytu v rámci jednoho domu. Naopak máte nárok na příspěvek na bydlení. Tento příspěvek na bydlení se, zatím, vyplácí všude. Stačí mít platnou nájemní smlouvu a trvalou adresu na daném bydlišti, kde si o příspěvek žádáte.

Rozdíl mezi příspěvkem na bydlení a doplatkem na bydlení je především v jeho výši. Zatímco doplatek na bydlení v určitých případech pokryl většinu nákladů na bydlení, příspěvek ho nepokryje a bývá značně nižší. V praxi to znamenalo, že si lidé mohli zažádat jak o příspěvek, tak i doplatek na bydlení a pokryli veškeré náklady na bydlení. V současné době mohou v bezdoplatkových adresách zažádat pouze o příspěvek na bydlení. Tím se dostávají do situace, kdy jsou nuceni se přestěhovat na adresu, která patří do té části města, kde se oba dva příspěvky vyplácí. Bohužel to v poslední době není tak jednoduché.

Například Chomutov je z 80 procent bezdoplatkový, v Ústí je to již 100 %. Ale stále jsou i města, kde žádné zóny nejsou, například Louny. Nejvíce se tato situace dotkla dlouhodobě nezaměstnaných, matek samoživitelek, ale i seniorů, kteří mají příliš nízké důchody. Ať si již lidé žádají o kterýkoliv příspěvek na bydlení, nesmí být, ve kterém

bydlí, být v družstevním vlastnictví. V takovém případě jim žádný z příspěvků či doplatků na bydlení není schválen.

V DŮCHODOVÉM VĚKU NA ÚRADU PRÁCE

Šedesátiletá paní Kristýna pracovala ve velké mezinárodní společnosti, dojížděla firemním autobusem do zaměstnání a žila v pronajaté garsonce v Chomutově. Platila si ji ze mzdy, kterou měla na Chomutov nadprůměrnou. Po dvou letech onemocněla a strávila rok na nemocenské. Doktorka prohlásila, že práci již paní Kristýna vykonávat nemůže, a proto si zažádala o invalidní důchod. Ten jí však byl zamítnut. Do další práce již nemohla, invalidní důchod nedostala. Musela se tedy přihlásit na úřad práce. Po dobu jednoho roku měla nárok na podporu v nezaměstnanosti, poté si již musela zažádat o sociální dávky a dávky hmotné nouze. Mezi příspěvky, o které si chtěla zažádat, byl i příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení. Na úřadě ale zjistila, že ten jí přidělen

nebude, protože byt, ve kterém žije, je v družstevním vlastnictví a na příspěvek tedy nemá nárok.

Nezbývalo jí nic jiného než sehnat jiné bydlení. Našla byt, který byl sice větší, nájem však o to dražší, podstatné však bylo, že ho měl majitel v osobním vlastnictví. Jenže po roce se rozhodl byt prodat, a paní Kristýna tak opět musela řešit bydlení.

„Byla to strašná zkušenost. Během toho roku se v Chomutově z většiny ulic staly bezdoplatkové zóny. Když majitelé chtějí sedm tisíc za jednopokojový byt, a já bych brala 4650,- Kč, tak kde bych vzala ten zbytek? Naštěstí jsem se před dvěma lety seznámila s přítelem, tak jsme se teď rozhodli, že budeme bydlet spolu. Přítel bere starobní důchod, a tak jsme počítali a počítali, nakonec jsme si pronajali byt 1+1 s nájem 6000 bez poplatků. Přítel zaplatí nájem a z toho, co mi dá sociálka, budeme žít. Což nebude hodně, zatím mi přiznali 4300,- Kč,“ říká paní Kristýna.

„Po pravdě, nebýt příbuzných, tak nemáme ani na odstěhování, ani na bydlení. Hodně nám pomáhají i partneřovy děti. Odstěhovaly nás, nakoupily materiál, opravily byt. My bychom na to neměli. Museli jsme vzít tento byt, protože v lokalitách, kde přispívají na bydlení, nám nikdo byt pronajmout nechtěl. Jsou to lokality, kde Romové moc nežijí, jen starousedlíci a ti nám dali jasně najevo, že Romům byt nepronajmou. Pro mě a mého partnera to v našich více než šedesáti letech byla velmi ponižující zkušenost,“ přibližuje.

BEZDOPLATKOVÉ ZÓNY JAKO NÁSTROJ REPRESE

Situaci ze své zkušenosti vedoucí pracovnice neziskové organizace Světlo Kadaň, která provozuje nízkoprahová centra a terénní programy, popisuje i Renata Adamová. „Lidé, kterých se toto opatření dotklo, řeší situaci tak, že se sami odstěhují do oblastí, kde se doplatek na bydlení vyplácí. Další část lidí, kteří již dopředu vědí, kterých oblastí se opatření týká, tak se ani do lokality nepřestěhují. Těchto lidí není moc. Potom je další skupina lidí a ti se s tímto opatřením museli smířit a zbytek financí na nájemné doplácet z příspěvku na bydlení,“ říká.

„Cílem opatření obecné povahy (OOP) bylo zamezit migraci obyvatel a především zabránit kumulaci nově přistěhovaných. Z mého pohledu se tomu

tak nestalo a myslím si, že se problém pouze přesouvá do jiných částí republiky. Problém mají i lidé v ubytovnách, pokud tam bydleli již před vyhláškou OOP, tak se jich to vůbec nedotklo. A pokud se nastěhovali v době OOP, tak právě řeší svou situaci prací načerno. Ale nelze říct, že všichni lidé z ubytoven pracují načerno,“ vysvětluje.

V Ústí nad Labem je situace o dost komplikovanější. Od března 2019 bylo celé město vyhlášeno za bezdoplatkovou zónou. Co to bude pro obyvatele do budoucna znamenat, je jasné. Noví obyvatelé odjinud nebo obyvatelé, kteří by se stěhovali v rámci města na jinou adresu, nebudou pobírat doplatek na bydlení, a to po celém Ústí.

„Současná sociální situace v Ústí nad Labem je špatná a vyhlášením bezdoplatkové zóny v celém městě se situace ještě více zhorší. V celých městech by se bezdoplatkové zóny v žádném případě vyhlášovat neměly, za správné rozhodnutí považují podporu a rozvoj sociálního bydlení a systematickou sociální práci. Bezdoplatkové zóny fungují jako absolutní nástroj represe a ústeční populističtí politici tak ukazují, že jsou razantní a své zákonné možnosti zneužívají. V žádném případě to nic neřeší a nezamezí to ani obchodu s chudobou,“ říká Karel Karika z hnutí PRO! Ústí.

Co bezdoplatkové zóny způsobují, zažili obyvatelé Ústí v loňském roce velmi názorně, když došlo k uzavření dvou ubytoven a zhruba stovce lidí hrozilo, že se ze dne na den ocitnou na ulici. „Po uzavření ubytoven z důvodu vyhlášení OOP na určité adresy nastal chaos, protože lidé z těchto ubytoven měli jen měsíc na vystěhování. Najít si

nové bydlení pro obyvatele ubytovny bylo velmi složité, protože kromě obchodníků s chudobou jim nikdo byt za rozumné nájemné nechtěl pronajmout. Sociální odbor magistrátu Ústí nad Labem vydal pro své sociální pracovnice list papíru A4 se seznamem pronajímatelů, většinou z řad obchodníků s chudobou, jejichž nájem se běžně pohybuje kolem 15 tisíc Kč, aby je předávali lidem z ubytovny,“ vzpomíná Karika.

Coby pověřený starosta městského obvodu Ústí nad Labem - město, pod který spadala ubytovna Klíšská, se tehdy spolu s radní obvodu Karolínou Žákovskou pustil do akce přímo na ubytovně. Poté se setkal s ředitelem společnosti CPI Byty, která vlastní nejvíce bytových domů v Ústí nad Labem, a společně uzavřeli memorandum o pronájmu bytů z této ubytovny.

MANŽEL PRACUJE NAČERNO

Paní Margita žije v malém městě na severu Čech. Spolu s manželem a čtyřmi nezletilými dětmi, z nichž jsou dvě školou povinné, bydlí v dvoupokojovém bytě. „To víte, máme málo místa, děti spí všichni ve velkém pokoji, zatím to jde, ale ideální to není, děvčata by chtěla více soukromí a kluci vlastně také. Já s manželem spíme v malém pokoji, který slouží i jako obývací pokoj. Platíme tady se vším všudy dvanáct tisíc pět set korun. Tohle je zatím nejlepší bydlení, co jsme měli,“ říká a dodává, že dříve bydleli i na ubytovně, kde platili víc.

„Já nepracuji, jsem doma a starám se o domácnost. Jsem vedená na úřadu práce, protože mateřská mi loni skončila. Pobírám peníze na děti ale i na sebe

Foto: Patrik Banga

a manžela.“ Jak paní Margita přiznala, sama ani neví, o jaké příspěvky žádá a na co všechno má či nemá nárok. Jednou za tři měsíce přijde na úřad, kde jí úřednice pomohou vyplnit žádosti, a zbytek nechá na úřadech.

„Každý měsíc chodím ukazovat složenky, že mám všechno zaplacené. Když jsme byli na ubytovně, tak jsme platili tři tisíce za dospělé a dva tisíce za každé dítě a měli jsme jen jednu místnost. Tenkrát jsme pobírali doplatek na bydlení, ale nechtěli jsme už žít na ubytovně všichni v jednom pokoji. Manžel šel do práce, jenže zakrátko mu všechno sebrali exekutoři, a my zůstali bez peněz. Úřady nezajímá, že vám exekutor sebere dvacet tisíc z výplaty. Naštěstí majitel firmy, ve které manžel pracuje, řekl, že ho oficiálně propustí, aby na něj exekutoři nemohli, a tak manžel pracuje načerno. Tím se naše situace vyřešila.

Majitel bytu, kde teď rodina žije, požadoval při podepsání smlouvy kauci a tři nájem dopředu. Celkem okolo padesáti tisíc. „Neměli jsme na to a říkali si, že asi teda zůstane na ubytovně. Jenže manžel se tam nemohl vyspat, pracoval i v noci a přes den potřeboval spát. Na ubytovně byl ale hluk a on chodil unavený do práce, skoro pak zkolaboval. Jeho šéf, majitel firmy, se ho zeptal, co se děje. Muž mu řekl pravdu, že by nám byt pronajali, ale chtějí hodně peněz.“ Majitel firmy manželovi paní Margity peníze půjčil a ve firmě strhávají dlužnou částku z výdělku. V bytě žijí již rok a doplatek na bydlení nepobírají.

„Je docela směšné, že na ubytovně, kde se nedalo žít, nám stát platil skoro celou částku za bydlení a tady, kde máme

o hodně lepší podmínky – hezký čistý byt a děti mají soukromí – tak tady nám nikdo nepřispívá. Jednou bych chtěla, aby moje děti měly každý svoje vlastní bydlení. Nevěřím, že si někdy budou moci koupit svůj byt, ale aspoň kdyby dostali státní nebo nějaký s nízkým nájmem, tak bych byla šťastná.“

OBCENÍ BYT? ANO, ALE JEN PRO TY, CO PRACUJÍ

Podmínky pro získání obecního bytu v Chomutově jsou však dnes velmi přísné. Chomutov v současné době spravuje asi 1 600 bytů, což je velmi málo. Chomutovská bytová (akciová společnost spravující městské byty) sice některé byty přerozděluje, ale musíte splnit hned několik podmínek. Pokud si například zažádáte o městský byt, ať už veřejnou nabídkou nebo na svépomoc (byt si musí nájemník opravit do určité lhůty), musíte být zaměstnán, nesmíte mít žádný dluh vůči městu, žádnou pokutu, nesmíte mít vůči družstvu žádné dluhy a být půl roku v evidenci úřadu práce nebo na dávkách hmotné nouze. Což automaticky vylučuje ty nejchudší občany, kterým by právě nájemné ve státním bytu mohlo pomoci nejvíce.

V Ústí nad Labem, je situace s dostupností bytů ještě horší „Město Ústí nad Labem má ve svém vlastnictví necelých 600 bytů a pro získání městského bytu je nutné předložit, že žadatel nemá žádné dluhy vůči městu Ústí nad Labem, což je překážka pro 99 % lidí na pokraji chudoby, většinou to jsou dluhy za komunální odpad. Na příštím zastupitelstvu chci předložit materiál pro oddlužení nezletilých dětí,“ prozrazuje Karel Karika svůj plán.

Najdou se však i tací, kteří vidí v bezdoplatkových zónách smysl a jejich existenci vítají. „Největší pozitivum vidím v tom, že se nám zastavila migrace lidí. Tím jsme zamezili i tomu, že děti neustále střídaly základní školy. Rodiče, kteří si uvědomují, že pokud změní bydliště, nebudou již pobírat doplatek na bydlení, se totiž více snaží a také se snaží spolupracovat s úřady či policií, pokud je to zapotřebí. Naše zkušenosti jsou takové, že v okamžiku, kdy rodina měla dohledu OSPOD nebo jiných institucí již dost, přestěhovala se jinam. To se již neděje v takové míře jako v minulosti. Děti získaly určitou stabilitu, protože nejsou neustále „ti noví“,“ vysvětluje na obhajobu zón Dana Jurštaková místostarostka města Jirkova (ODS). Ve městě jsou vymezeny dvě oblasti bezdoplatkových zón – ulice Krušnohorská a oblast Nové Ervěnice – a místostarostka potvrdila, že v současné době město nechystá žádné rozšiřování těchto zón.

„Samozřejmě, že existují lidé, kteří ani nevědí, že nějaké bezdoplatkové zóny existují, ale to jsou většinou obyvatelé jiných měst, kteří se snaží přestěhovat k nám. Já si ovšem myslím, že zastavení migrace má své pozitivum a že každé město by si mělo řešit své problémy samo. A když budeme dlouhodobě s těmito problémy a lidmi pracovat, tak to určitě své výsledky přinese, ale to by nebylo možné, pokud by se lidé stěhovali z bytu do bytu, z města do města a prakticky nám zmizeli ze systému,“ dodává Jurštaková.

Jistě, s tím se dá souhlasit, ale častá migrace z města do města nebo z bytu do bytu se týká pouze určitého procenta romských obyvatel. Většina lidí však z neustálého stěhování jistě žádnou zvláštní radost nemá, a snaží se proto udržet si bydlení a platit pravidelně nájemné. To pro ně mnohdy není jednoduché vzhledem k tomu, že majitelé bytů si jsou vědomi, že jejich nájemníci jsou na doplatecích, které nebudou již jinde moct pobírat, závislí. Nájemní smlouvy nebývají z pravidla dlouhodobé a někteří majitelé je prodávají každé tři měsíce. Velmi často se stává, že se „mírně“ upravuje nejen doba nájmu, ale i jeho výše, a to zpravidla směrem nahoru. Lidé musí platit ber kde ber. Jinou alternativu totiž nemají, nechtějí-li skončit na ubytovně či pod mostem a přijít kvůli nevyhovujícím životním podmínkám o děti...

BARUVAS: SETKÁNÍ ROMSKÝCH STUDENTŮ

Štefan Balog / Foto: Petr Zewlakk Vrabec

Pětadvacet romských studentů středních a vysokých škol strávilo poslední únorový víkend na setkání BARUVAS (česky „Rosteme“), které v průběhu roku pořádá organizace ROMEA. Setkání se odehrálo v Rumburku a bylo již osmé v pořadí. Za studenty přijela řada zajímavých osobností – byl mezi nimi například i módní návrhář Pavel Berky nebo choreograf Matěj Pardus.

Kromě témat sociálních sítí, médií nebo rizicích, která na ně mohou číhat

na internetu, se studenti věnovali divadlu pod vedením Marcely Surmajové. Přístupnou formou se tak seznámili s žánrem Divadlo fórum a zabývali se tématy jako rasismus, xenofobie nebo kyberšikana.

ROMSKÝ STIPENDIJNÍ PROGRAM

v rámci kterého se BARUVAS pravidelně koná, není jen o jednorázové finanční pomoci studentům, kteří bojují

se sociálním vyloučením. Hlavní myšlenkou celého projektu je zmocňování mladých lidí, podpora jejich společenské, politické a ekonomické síly – jako jednotlivců i jako budoucích představitelů romských komunit. Setkávání posiluje důvěru studentů ve vlastní schopnosti a motivuje je, aby se zapojili do rozhodovacích procesů, které mohou pozitivně ovlivnit život celé společnosti.

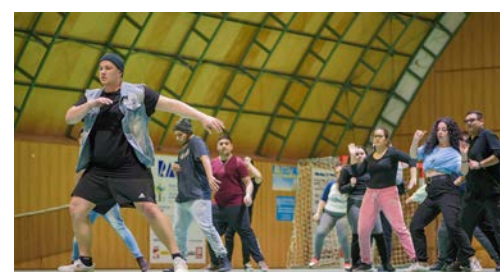

Foto: Petr Zewlakk Vrabec

JSEM ROM, JSEM GAY, JSEM TÁTA

Karolína Telváková / Foto: Petr Zewlakk Vrabec

Říká otevřeně v každém rozhovoru **Jaroslav Parčí**, který před lety prošel coming outem, dnes žije s mužem, se kterým svůj vztah zpečetil registrovaným partnerstvím, a netají se ani tím, že z předchozího vztahu se ženou má už dnes dospělého potomka.

Na hudební scéně není Jaroslav Parčí žádným nováčkem. Od dob, kdy se poprvé před dvanácti lety veřejnosti představil jako účinkující jedné z řad Česko hledá Superstar, pravidelně vystupuje, tvoří, skládá a profesně se zdokonaluje. Kromě zpěvu se na podiu totiž objevuje i v roli moderátora.

Vždycky toužil po vlastní sólové kariéře, ale než k tomu dospěl, vystřídal hned několik hudebních stylů – od rocku a klasických popových skladeb či soulu až po dnes světově uznávaný latino styl. A právě latino styl, který se vyznačuje afroamerickými kořeny a tradicemi, Parčího natolik uchvátil, že vedle převzatých písniček, které dobyly světové hitparády, se nebrání ani vlastní tvorbě.

„Hledal jsem se docela dlouho a našel se. Lidé jsou jako zrcadlo, které vám ukazuje směr, a je už jen na vás, zda se po něm vydáte. Romštinu mám rád, jsem Rom, ale rád zpívám a tvořím ve španělštině, protože je to melodický a zvučný jazyk,“ prozrazuje Parčí. Jak sám říká, je v České republice jediný, kdo se latino stylu ve španělštině věnuje.

„Přál bych si, aby se i více Romů prezentovalo právě v latinu, protože ve světě i u nás nabírá na síle,“ vysvětluje Parčí. Nedávno vystoupil v televizní pěvecké soutěži The Voice, kterou vnímá

jako skvělou zkušenost a příležitost zviditelnit se a prezentovat v pozitivním světle i romské umělce. „Zprvu jsem vůbec neuvažoval o tom, že bych se soutěže zúčastnil, ale moje dobrá známá mě poprosila, abych se přihlásil společně s její dcerou Barborkou Cinovou, která měla z celého účinkování obavy a chtěla, abych ji svojí spoluúčastí podpořil, a to jsem nemohl odmítnout, protože Barunka je skvělá zpěvačka,“ prozrazuje Jaroslav a dodává, že i on sám si něco ze soutěže odnáší.

Foto: Karolína Telváková

„Spolupráce s živou kapelou je vždy úžasná, a pokud je takhle kvalitní a profesionální, tak ještě o to víc,“ pochvaluje

si zpěvák, který se v počátku soutěže rozhodoval mezi dvěma kouči – Pepou Vojtkem a Kalim. Nakonec se přeci jenom rozhodl pro slovenského rappera. „Doufal jsem, že mi pomůže zdokonalit se v rappu,“ vysvětluje zpětně svoje rozhodnutí. V soutěži před pár týdny skončil v K.O. kolech a do dalšího kola soutěže nepostoupil.

UŽ JAKO DÍTĚ JSEM SE VIDĚL NA DIVADELNÍCH PRKNECH

Parčímu účast v pěveckých soutěžích otevřela cestu k účinkování v muzikálech. V současnosti zpívá hned v několika a říká: „Muzikály byly, jsou a budou u lidí oblíbené, protože jejich obsazení bývá hvězdné a to je pro lidi dostatečným lákadlem a zárukou kvality,“ objasňuje Parčí. Fanoušci ho mohou vidět v muzikálu Galileo, kde v roli studenta zpívá píseň Odplouvá loď. Objevuje se i v Mefistu nebo v Čase růží v Divadle Karlín.

O svém působení v muzikálech říká, že to není vždy cesta plná pozlátka, zpěvák na sobě musí hodně pracovat a mít i dobrou fyzickou kondici. Stejně jako i pro jiné osobnosti z umělecké branže i pro Jaroslava je vzhled důležitý. „Jako zpěvák a milovník latino stylu

jezdím často při svých vystoupeních po republice, mnohdy i na Slovensko a vždy se snažím dát do vystoupení maximum. Skutečně dá velký záprah udýchat celý koncert, když jsou mé písničky v rychlém tempu, dynamické a já do toho ještě tančím. Zpěvák, který se jen postaví doprostřed pódia zas tolik fyzickou řešit nemusí,“ vysvětluje, proč se rozhodl radikálně změnit svůj dosavadní život, přidal pohyb a dodržuje zdravý jídelníček, který mu dopomohl shodit patnáct kilo.

ROMOVÉ JSOU PŘESVĚDČENÍ, ŽE JIM NEDÁ NIKDO ŠANCI

Už od dětských let Parčí snil, že bude jednou zpívat na divadelních prknech. Jeho cesta ale nebyla jednoduchá, sám říká, že je jasným důkazem, že pokud se člověk nebojí a jde do všeho po hlavě, tak mu nikdo dveře nezavře. I proto ho mrzí, že se daleko více Romů neobjevuje právě na divadelních prknech, ačkoli mají talent a podle Parčího k hudbě a tanci nejbližší.

„Talentovaní Romové se bojí odmítnutí, chybí jim často sebevědomí, ale pokud to překonají, určitě mohou prorazit a změnit svůj život,“ říká zpěvák, který si uvědomuje, že romské zpěváky může společnost, ve které žijeme jistým způsobem udušovat. Podle něj je to i tím, čím si Romové museli jako etnická skupina v minulosti projít. Jako příklad nevzdávat se uvádí sám sebe, je totiž důkazem, že pokud se za něčím ženete, často se to i povede. „Během tří let jsem se objevil v osmi muzikálech a všechny byly odpremiérovány, což považuji za úspěch. Ale i když mám k divadlu úctu,

Foto: Karolína Telváková

nejraději zpívám sólově. Dává mi to jak hlasovou, tak pohybovou svobodu.“

JSEM GAY A TÁTA A V ŽILÁCH MI KOLUJE ROMSKÁ KREV

Jaroslav Parčí o sobě otevřeně říká, že je gay, který žije sedm let ve spokojeném registrovaném partnerství se svým mužem Václavem. Komunitu LGBT vnímá jako umělecky nadanou nejen v zahraničí, ale i doma. „Mnoho osobností, které společnosti daly směr a styl a jsou světově uznávané třeba v designu, v hudbě, stylingu, tanci nebo v návrhářství, jsou právě gayové a lesby,“ objasňuje Parčí a dodává, že v poslední době sleduje rozruch, který se kolem manželství a adopce dětí páry stejného pohlaví objevuje.

„Ačkoli si s Václavem nehodláme žádné děti adoptovat, jelikož já dítě mám, jsem tátou dnes už osmnáctiletého syna, tak se o osvojení dětí zajímám

a sleduji i reakce na sociálních sítích. Většina lidí s tím má problém, ale já bych to tak černě neviděl. Myslím si, že homosexuální páry mohou někdy být daleko lepšími rodiči, než je tomu u párů heterosexuálních, které sice tvoří tu klasickou rodinu – máma, táta a potomci –, ale také se nejvíce rozvádějí. Koneckonců Česká republika se vyznačuje jednou z největších rozvodovostí ve světě,“ upozorňuje zpěvák.

Na vlastní kůži nikdy útlak ze strany společnosti jenom proto, že se ke své homosexualitě otevřeně hlásí, nepocítil. „Nestalo se, aby se mi někdo vysmíval nebo odsuzoval za to, že žiju s partnerem, a ne s partnerkou,“ odpovídá Parčí, který si myslí, že pokud jde o chování jednotlivců z LGBT komunity, je důležité nevyčínat. „Na zženštilé mladíky si česká společnost nikdy nezvykne,“ říká.

Už v létě Jaroslav vypustí do světa další singl, jak jinak než v tanečním a latino duchu, současně však pracuje i na další desce, která by měla vyjít do dvou let. „Těšit se můžete na několik zajímavých spoluprací, například se skupinou Kubanazo,“ prozrazuje zpěvák, který se i přes svůj nabitý program nezapomíná celoročně věnovat projektům na pomoc potřebným. Podporuje hned na několika různých místech, nejčastěji v dětských domovech nebo domovech pro seniory, kde vždy rád zazpívá a potěší i dary. Výtěžek z jeho prvního CD Příběh života věnoval na dětskou onkologii v Brně. Teď naposledy proběhl koncert na podporu malému pacientovi s obrnou a několika dalšími nemocemi. „Kde se dá, tam rád pomůžu,“ uzavírá rozhovor Jaroslav Parčí. ●

DO TŘINÁCTI JSEM MĚL ŠŤASTNÉ DĚTSTVÍ, PAK RODIČE ODVEZLI...

Jana Hejrlíková ml. / Foto: Paměť Romů / Vyprávění zachytila Markéta Hajská

Zdeněk Daniel se narodil 9. září 1929 v Oslavanech u Brna do rodiny koňského handlíře a vajdy Jana Daniela a zde strávil podle svých slov šťastné dětství. Zlom nastal, když mu bylo necelých čtrnáct let. Do jednoho z transportů do Osvětimi byli zařazeni jeho rodiče a bratři. Zdeněk zůstal u tety Amálie Danielové a dva roky do konce války žil ve strachu, zda se jeho blízcí vrátí domů.

Oslavany jsou malé město nedaleko Brna a vyjma vinařství a hornictví sehrály významnou roli také v historii moravských Romů. Na konci 18. století totiž probíhalo na příkaz Josefa II. usazování Romů a Oslavany se měly stát domovem dvou romských rodin. Ty zde sice přečkaly zimu, ale s příchodem jara se vrátily ke kočování. Nicméně rodina Danielových se začala pohybovat především po okolí Oslavan a v následujících letech sem byla čím dál častěji posílána zpět, až se postupně stalo jejím zvykem zde zimní měsíce trávit dobrovolně. Devatenácté století přineslo rozvoj průmyslu i další tlak monarchie na usazování Romů, což zapříčinilo, že některá tradiční romská povolání přestala být konkurenceschopná. Následkem toho se v Oslavanech začali Romové zabydlovat trvale. Stany a vozy nakonec našly své místo v dnešní Letkovské ulici. Usazený způsob života doprovázelo i vylepšování příbytků. Stany vystřídaly takzvané verdy, obytné vozy hrající barvami a stojící na podezdívce či kamenných sloupcích. Vynikal

mezi nimi vůz Františka Daniela zdobený vyřezávanými koňskými hlavami. František Daniel se živil jako koňský handlíř, což bylo velmi výnosné, a tak mezi oslavanskými Romy představoval elitu a příslušel mu i titul vajdy. Stejněmu povolání se věnoval i jeho syn Jan Daniel. Dcera Amálie začala s hauzírováním – podomním prodejem. Látky nakupovala u velkoobchodníků v Brně a následně obcházela domy v okolí. Stejně se živila i druhá manželka Jana Daniela, Růžena. I tato profese byla velmi rentabilní, a tak v meziválečném období vznikaly v okolí romského sídliště první zděné domky. Baráček č. p. 682 patřil Janu Danielovi a jeho manželce Růženě. Těm se 9. září 1929 narodil Zdeněk Daniel.

Se Zdeňkem vyrůstali dva starší bratři z otcova prvního manželství. Jak sám říká, vždy je považoval za vlastní. V době Zdeňkova dětství se prodeji látek věnoval už i otec. Na to, jak jejich živnost vypadala, vzpomíná: „Dřív nebylo jako teď, že jdete do krámu a koupíte si oblek. Byli krejčí, kteří šili. Tak maminka s otcem

jezdili na Zlínsko, kde lidi vydělávali. Nakupovali v Brně, kde byly obchody s látkami. To většinou byli Židé, to byli slušní lidi. Maminka z toho, co si od nich vzala, měla vždycky nějakých 15 až 20 %. Nakupovali to za velkoobchodní ceny a prodávali za maloobchodní. Za první republiky se nám žilo dobře. Ale zase vedle ty rodiny, ty neměly co jíst.“

Na konci 20. let se v Oslavanech také postupně měnil přístup Romů ke vzdělání a romských žáků přibývalo. Někteří se sice ve třídách objevovali jen zřídka, ale stále více dětí se výuky účastnilo pravidelně. Při sčítání lidu v roce 1930 žilo v Oslavanech 85 Romů a 14. září samého roku se v Oslavanech konaly první Cikánské hody v ČSR, jejichž výtěžek šel na podporu Romů v nové měšťanské škole. Tak trochu výjimku tvořila Zdeňkova rodina. Někteří jeho příbuzní studovali již před první světovou válkou, takže mezi bratranci měl například důstojníka, švadlenu nebo později učitele Antonína Daniela. Jan Daniel, Zdeňkův otec, vzdělání neměl a velmi

se styděl, že neuměl psát. I kvůli tomu dbal na to, aby jeho synové do školy chodili. Jeden z bratrů se učil zámečnickem a druhý kovářem. Zdeněk se měl původně ubírat jiným směrem: „Mně bylo třináct roků. Vyšel jsem ze čtvrtý měšťanky a připravoval jsem se už asi dva nebo tři roky na konzervatoř. Ale z toho nakonec sešlo. Protože pak rodiče odvezli do Osvětimi. A to už nešlo. Potom jsem jel dělat do Brna zkoušky a ty jsem neudělal, tak mě nevzali.“ Zdeněk se vyučil instalatérem, čemuž se později profesně věnoval.

Začátek války se Zdeňka nijak zvlášť nedotkl. Přesto se na protektorátní politické scéně daly věci do pohybu. V únoru 1940 se měly na základně předpisu ministerstva vnitra četnické stanice postarat o usazení Romů a podávat hlášení o zaměstnávání, školní docházce a dalších aspektech života. Několik Romů bylo vzápětí odesláno do pracovního tábora v Hodoníně u Kunštátu a poté, co v červenci 1942 vydal velitel neuniformované protektorátní policie rozkaz o potírání cikánského zlořádu, bylo 71 oslavanských Romů zařazeno do nově vzniklého tzv. cikánského tábora v Hodoníně. Mezník představoval předpis ministerstva vnitra z 16. prosince 1942, podle kterého měli být protektorátní Romové odesíláni do tzv. cikánského úseku Bile koncentračního tábora Osvětim II – Březinka.

V prvním transportu z Brna do Osvětimi, 7. března 1943, se nacházeli i někteří oslavanští Romové. Druhý transport byl vypraven 7. května 1943 a týkal se i Zdeňkovy rodiny: „Dostali jsme nařizení, že si máme vzít nejnutnější věci a stravu na dva dni. To už jsme věděli, co se děje, protože to dělali na dvě etapy. Nás, co jsme chodili do školy a tak, nechali až na druhou etapu. Jedni šli v březnu a nás vzali až v květnu. Eskorta nás vlakem přivezla do Brna a odtud nás odvezli do „robo-

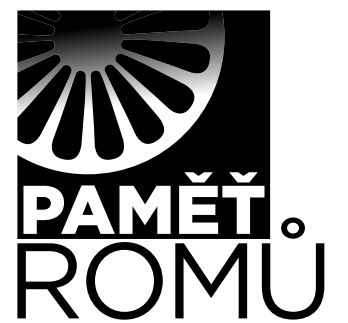
tárny“, kde dřív bývali trestanci. Tam jsme pak přicházeli na gestapácké velitelství, kde nás rozdělili. Naši a tetčinu rodinu určili, že nepůjdeme. Ostatní, že půjdou. Ale někdo z brněnských Romů se ozval: „No jo, ty co máš peníze, tak ty nebudete brát. Jenom nás, ty obyčejný,“ a tak velitel řekl, že všechny. Ale jeden četník z Oslavan se zasadil o tetku a ta si vzala mě a ještě dvě děcka k sobě. Maminka nemusela, ale měla tátu ráda a řekla: „Když jde manžel, já jdu taky.“ A tak šla taky, no... To si pamatuju přesně, 5. května nás propustili. Ale já už taky nasedal do ereny [Praga RN, nákladní auto] protože já nevěděl, já chtěl s rodičema. A přišel někdo z těch tajných v civilu a vzal mě, že já tam nepatřím. Já jsem řval, že chci taky, ale on mě ještě vytáhl ven.“ Z transporty byly vyňaty dvě ženy: Anna Hájková, jejíž druhý manžel Cyril Daniel byl Rom, a Amálie Danielová, teta Zdeňka. Kromě něj si mohla vzít i svých pět dospělých dětí a dvě další mladší.

Po propuštění se Zdeněk nastěhoval k tetě. Jejich vlastní dům byl zabezpečený. Záhy ve městě proběhla dražba majetku transportovaných Romů. Z věcí Jana Daniela bylo prodáno vybavení jako postele a stoly a také dva koně s postroji a dva povozy. Teta Amálie se mezitím snažila uživit děti a získat i něco pro příbuzné do Osvětimi: „Tetička vždycky něco vyšmelila. Řezník nám vždycky dával koňskej salám uzenej a to jsme vždycky posílali do Osvětimi. Teta všechno zařizovala. Už před tím naši věděli, že něco přijde, a tak dali nový nábytek k mistrovi, u kterého se bratr učil, a k obchodníkovi, kde jsme kupovali potraviny, dali zase látky. A tak teta i za války chodila prodávat. Tak takhle nás, ty tři děti, živila.“

Matka Růžena se z Osvětimi dostala do koncentračního tábora v Ravensbrücku a psala dopisy až téměř do konce války, a tak Zdeněk doufal, že se vrátí domů. O tom, co ji potkalo, se dozvěděl, až když do Oslavan přišla jedna Romka bez ruky: „Maminka a devět ženských chtěly koncem dubna nebo začátkem května utéct domů. Dostaly se až na hranice, ale tam stoupla maminka na minu. Dodnes nevím, kde je přesně pochovaná.“ Naopak o otci neměl zprávu několik měsíců, takže nevěřil, že ho ještě uvidí. V červenci 1945 však přišel do Oslavan: „Při pochodu smrti je chtěli oddělat, aby nebyli svědci. Říkal, že už

si kopal hrob a že se stmívalo. Němci na ně řvali: „Los! Los!“, aby dělali. On se rozehnal a praštil toho Němce rýčem. Jak to viděli ti ostatní, tak taky utíkali. A tak se zachránil, ale některý tam postříleli.“

V koncentračním táboře zemřela většina Zdeňkovy rodiny. Holokaust přežil ještě jeden z bratrů, který v Osvětimi dělal pomocného kuchaře. Druhý bratr nepřežil. Otec Jan se znovu oženil a Zdeněk zůstal u tety, než se vyučil, a poté se přestěhoval do Litvínova za prací. Věřil, že komunisté mohou něco změnit a v 50. letech vstoupil do strany. Po vojně se vrátil do Litvínova, kde se seznámil se svou ženou. Během práce na stavebním oddělení si dodělal střední průmyslovou školu. Ovšem to, co v dětství prožil, si s sebou stále nese a dvakrát se ocitl v psychiatrické léčebně. Jeden ze spouštěčů jeho zhroucení představoval i rok 1968. Nesouhlasil s příjezdem sovětských vojsk a vystoupil ze strany. A následovalo propuštění z práce. „Já jsem to nedokázal. Už jsem něco prožil a teď znovu. Tak jsem radši rovnou zavolal doktorce.“ Druhá hospitalizace skončila, když si našel práci v Jablonci na Nisou, kam se s rodinou přestěhoval. V 70. letech se rozhodl podívat na místa, kde byli jeho rodiče vězněni. Navštívil Osvětim a Ravensbrück. V současné době říká, že je spokojený, přesto ovšem nezapomíná: „Když někdo prodělá takovou hrůzu, tak to pořád v člověku je.“

PROJEKT PAMĚŤ ROMŮ

se snaží zmapovat osudy Romů žijících v současné době na území České republiky, a představit tak historii Romů od válečných dob po současnost jejich vlastníma očima.

www.pametromu.cz

O ZDENĚK DANIEL „DŽI ANDRO DEŠTHETRIN BERŠA BARUVAVAS BACHTALES, PALIS LA DA THE LE DADES L'IGENDE HET...”

E Jana Hejkrliková ml. / Foto: Paměť Romů

O Zdeněk Daniel ulíla 9. septembriste 1929 andro Oslavany paš e Berna andre famelíja, kaj leskero dad bikenelas the cinavkerelas le grajen the kerelas le šerales maškar o Roma. Leskere dades vičinenas Jan Daniel. Andre leskeri famelíja les has bachtalo čhavorikano dživípen. Mek leske na has deštheštar berš u avla bari bibacht. Andro jekh transportos, savo džalas andre Osvjenčina, thode leskera da, le dades the le phralen. O Zdeněk ačhíla paš e bibi, vičinenas la Amálie Danielová the jov duj berš dživelas andre dar, či leskeri famelíja avla pale khere.

O Oslavany hino cikno foros paš e Berna, so hin prindžardo na ča pal o vinařství a hornictví, ale the pal moravskone Romengeri historija. Pro agor andro deštheocho šel berša diňa o Josef II. avri o lil, te o Roma bešen pre jekh than, u o Oslavany kample te avel vaš o duj romane famelíji lengero than. O famelíji odoj bešenas, sar has o jevend, no sar avla e jara, ta pale tradenas le verdanenca. E famelíja le Danielovcenca pes líkerekas paš o Oslavany the sar len chudenas pro droma, bičhavkernas len pale andro Oslavany, ta palis phirenas pro jevend andro Oslavany. Deštheeňato šel berš anda nevípena andro průmysl the kij oda andre monarchija kamenas, te o Roma bešen pre jekh than, jon palis našti phirenas pal o gava, fori u našti kerenas tradična vastengere romane buťa. Vašoda palis o Roma andro Oslavany ačhile te bešel. O cerhi the o verdana lenge has andro than, kaj hin adaďives e Letkovská ulice.

Sar o Roma preačhile te phirel upre tele, kerenas penge šukareder o thana, kaj bešenas. O cerhi čerinde vaš o verdi, oda has o verdana, save penge avri malínenas le farbenca the terďonas pro cikno muros, abo pre barengere druki. Maškar lende nekhbuter dičholas o verdan, pre savo has kerde kaštune grajengere šera, oda has o verdan, kaj bešel as o František Daniel. O F. Daniel handlinelas le grajenca, akor delas pes upre te zarodel o love, ta has maškar o Roma andro Oslavany ašardo the has o vajdas/ šeralo. Avka sar o dad the leskero čavo o Jan Daniel handlinelas le grajenca. E čaj e Amálie chudla te phirel te bikenkerel pal o khera. O pochtana cinavkerelas andre Bernate the palis len phirelas pal o khera te bikenavkerel. Avka oda kerelas the dujto

romňi, sava ila o Jan Daniel, e Růžena. The pre kada bikenavkeriben zarodenas dosta love, ta maškar duj maribena chudle o Roma te ačhavel/budinel pašal o than, kaj dživenas, o khera. Andro kheroro n.628 dživenas o Jan Daniel the leskeri romňi e Růžena. Lenge ulíla andro 9. septembris o čavo Zdeněk Daniel.

O Zdeněk barolas avri duje phralenca, so le dades has akorestar, sar les has perši romňi. Dikhelas len sar pengere čače phralen. Sar has o Zdeněk cikno, ta imar the leskero dad bikenavkerelas o pochtana. Sar oda has, leperel: „Varekana oda na has sar akana, hoj džan andre sklěpa u cinen tumenge o ancugos. Has o krajčira, so sivenas. Ta e daj le dadeha phirenas pre Zlínsko, kaj has le manušen o love. Cinavkerenas Bernate, kaj has o sklěpi le pochtanenca. Nekhbuter has o sklěpi le Činde manušen, oda has patívale manuša. E daj zarodelas, te lendar

cinelas, 15%-20%. Cinavkerenas tuňeder/ maloobchodní cena/ the bikenavkernas avka te zaroden/velkoobchodní cena/. Sar has e peršo republika ta dživahas mišto. Ale o famelíji, save bešenas paš amende, has čore, na has len so te chal.“ Sar džanas andro agor o bište berša andro Oslavany, ta o Roma imar dikhenas, hoj kample o sikhluvípen andro školi, ta bičhavenas le čhavoren andre škola. Varesave čhavore avenas ča varekana, no aver phirenas sako ďives. Sar ginenas upre le manušen, andro berš 1930 andro Oslavany dživenas 85 romane manuša, the 14. septembriste odoj has perše Cikánské hody v ČSR, o love save pen akor zarodle, dine le romane čhavorenge, save phirenas pre neví měšťanská škola.

Le Zdeňkuskeri famelíja has čeporo aver. O džena andre leskeri famelíja imar študinenas anglal o peršo lumakero mariben, ta has les maškar o strične phrala

„dustojňikos“, krajčirka, abo učitelis, oda has o Antonín Daniel. O Jan Daniel le Zdeňkuskeri dad, andre škola na phirelas the igen pes ladžalas, hoj na džanelas te irinel. The vašoda kamelas, te leskere čhave phiren andre škola. Jekh leskero phral sikhlíla zamečňikos the aver has o chartas. O Zdeněk kamelas te džal avre dromeha: „Mange has dešthetrin berš. Phirdom avri štarto měšťanka the kisitinavas man imar vaj duj, abo trin berš pre konzervatoriumos. No palis oda na džalas. Bo le dades the la da lígende het, andre Osvjenčina. Na džalas oda. Palis gejlom te kerel e proba pro konzervatoriumos, no na ile man.“ O Zdeňkus palis gejlá te sikhlol sar inštalateris, so palis tiš kerelas.

Sar avla o dujto baro mariben, ta mek has le Zdeňkuskeri dživípen lačo. No, e protektoratno politika imar has aver. Andro februaris 1940 diňa avri o Ministerstvo vnitra lil, te o žandara pro staňici merkinen pre oda, te o Roma bešen pro jekh than the kampá lenge te del o reportos/hlášení/ pal o Roma. Kaj kerel buťi, či phiren o čhavore andro školi the sar dživen. Paru Romen akor thode andro butakero taboris andro Hodonín u Kunštátu the palis, sar andro julos 1942 diňa o šeralo khatar e nauniformovano protektoratno policija o rozkazis pal o potírání cikánského zlořádu, has 71 Roma khatar o Oslavany bičhade andro nevo taboris, sar phenenas cigansko taboris andro Hodonín. Bari bibacht anda o lil khatar o Ministerstvo vnitra 16. decembriste 1942, kaj has irimen, hoj le Romen khatar o protektoratos kample te bičhavel andro sar phenenas cikánský úsek BIIe andro koncentračno taboris andre Osvjenčina II. Březinka.

Andro peršo transportos Bernatar andre Osvjenčina, 7. marcoste 1943, has the varesave Roma khatar o Oslavany. Dujto transportos has kerdo 7. majoste 1943 the odoj imar has the o manuša khatar le Zdeňkuskeri famelíja: „Phende amenge, te amenge las ča oda, so amenge kample the o chaben pro duj ďivesa. Imar džanahas, so pes ačhel, bo oda kerenas pre duj etapi. Amen, so phirahas andre škola the avren, mukhle pre dujto etapa. Varekas ile imar andro marcos u amen ile andro majos. E eskorta amen anda la mašinaha andre Berna the odari amen lígende andre „robotárna“ kaj has varekana e bertena. Odari džahas pre gestapacko šeralípen, kaj amenge phenenas, ko džala het, u ko na. Mira the la bibakera famelíja na bičhade het. Aver

sa Roma hoj džana. Vareko khatar Bernakere Roma chudla te vičinel:ta olen, kas hin love, na lena, ča amen, bo sam čore, ta palis o šeralo phenda, hoj džaha savore. No jekh žandaris khatar o Oslavany mangla, te e bibi na džal, u joj ila man the mek duje avre čhavoren kija peste. La da na kamenas te lel, no igen le dades kamelas, ta phenda: „Te džal miro rom, ta me džav tiš.“ Ta gejlá tiš, no...Oda mišto leperav, 5. majoste amen mukhe khere. Me imar tiš kamfom te bešel andre erena /[Praga RN,nákladní auto], na džanavas so hin, kamavas te džal le dadeha la daha. Avla vareko andro civilos the ile man, hoj me našti džav. Me keravas vika, hoj kamav tiš te džal, no mek man cirdla avri.“

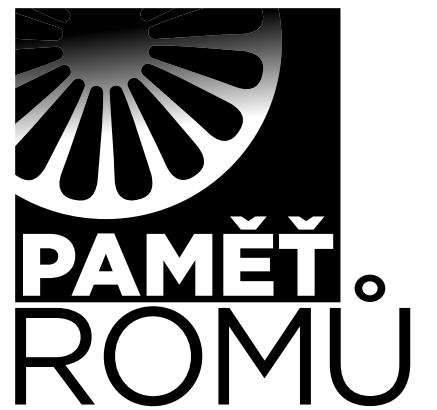
Le transportostar ile avri duj manušen: La Anna Hájková, lakero dujto rom has o Cyril Daniel, has oda Rom, the e Amálie Danielová, le Zdeňkuskeri bibi. Joj peske šaj ila the peskere pandž imar bare čhaven the mek duj avre ciknedere čhavoren.

Palis gejlá o Zdeňkus te bešel kije bibi. Leskero kher has phandlo andre the has upre kerďi e plomba. Sig pal kada has andro foros kerďi e dražba, kaj bikenavkerenas o majetkos le Romengero, so has andro transportos. So has le Zdeňkuskeri dades, ta has bikendo -o hadži, o skaminda the duj graja the duj verdana. E bibi e Amálie bajinelas pal o čhavore the stradelas vareso perdal o manuša khatar e famelíja andre Osvjenčina: E bibi furt vareso šmelinelas avri. O mesarošis amen delas grastano udzimen salama the oda bičhavahas andre Osvjenčina. E bibi kada džanelas te kerel. Imar anglal miri daj the o dad džanenas, hoj vareso avla, ta garude nevo nabitkos kijo mistros, kaj sikhlólas miro phral, u kijo manuš, kaj cinahas o chaben, dine o pochtana. Ta e bibi phirlas the andro mariben te bikenavkerel. Ta kavka pal amende, trin čhavore, bajinelas.“

E daj e Růžena has khatar e Osvjenčina bičhadi andro koncentračno taboris andro Ravensbrück the irinelas o lila maj andro agor andro mariben, ta o Zdeňkos paťalas, hoj avela pale khere. Pal oda, so pes laha ačhíla, šunda akor, sar andro Oslavany avla pale jekh Romňi bijal e musi: „E daj the mek eňa aver džuvlíja kamenas pro agor andro aprilis, abo andro majos te denašel khere. Chudle pen dži kijo hraňici, no odoj e daj uštarda pre mina. Dži akana na džanav, kaj čori pašlol.“ Pre visa, pal o dad na džanelas vaj keci čhona, ta na paťalas, hoj les

mek dikhela. Juloste 1945 avla leskero dad andro Oslavany: „Andro „pochod smrti“ len kamenas te murdarel, kaj imar te na vakeren pal oda, so lenca kerenas. Phenelas, hoj imar chanelas peskero than pre char u imar has šišitno. O Němci pre lende kerenas vika: „Los!Los!“ te sidaren. Jov hazdla o vasta the čhinda le Němcos le rifoha. Sar oda dikhle ola aver manuša, ta chudle tiš te denašel. Avka predžidila, ale varesave manuša odoj mule, livinde len.“

Andro koncentračno taboris mule but manuša khatar le Zdeňkuskeri famelíja. O holokaustos predžidila mek jekh leskero phral, savo odoj kerelas paš o kuchara. Aver phral odoj muľa. O dad ila avra romňa the o Zdeňkus ačhíla paš e bibi, kim na dokerda e škola, u palis gejlá te bešel andro Litvinovos, bo odoj chudla e buťi. Paťalas, hoj o kominista šaj vareso keren feder, ta andro 50. berša gejlá paš o komunistu. Pal o slugadža avla pale andro Litvinovos, kaj prindžarda peskera romňa. Sar phirelas andre buťi pre stavební oddělení ta gejlá te študinel e průmyslovo škola. Savoro, so predžidila, les dukhal the vašoda has duvar andre psychiatricko špitála. Sar has o berš 1968, ta na džanelas so te kerel, nasvalila pre godi. Na kamelas, te aven o rusika slugadža the khatar e komunisticko sera gejlá het. Čhide les vašoda het andal e buťi. „Me imar kada našti keravas. Imar but predžidilom the akana pale, ta vičindom maj la doktorake.“ Mek jekhvar has pre psichijatria, sar peske arakhla e buťi andro Jablonec nad Nisou, kaj gejlá peskera famelijaha te bešel. Andro 70. berša gejlá te dikhel, kaj has leskeri daj the o dad bičhade andro dujto baro mariben. Gejlá andre Osvjenčina the andro Ravensbrück. Akana phenel, hoj hino spokojno, no the avka na bisterel: „Te vareko dikhla pre peskere jakha kajsi bibacht, dar, ta andro manuš oda hin furt.“

KHAMORO 2019 MÁTE SE NA CO TĚŠIT!

Dalibor Zíta / Foto: Slovo 21

Přestože největší světový romský festival Khamoro jako vždy vypukne na konci května, přípravy už jsou v plném proudu. Program se stále doplňuje, hlavní hvězdy festivalu už jsou ale známy. Prozradíme vám už teď, co od festivalu v letošním roce můžete čekat! Kromě romských hudebních skupin z celé Evropy představí Khamoro i bohatý doprovodný program.

Hlavní hudební hvězdou letošního Khamora bude v Česku oblíbená dvacítičlenná rumunská skupina Fanfare Ciocărlia, jedna z nejpopulárnějších a nejvýznamnějších balkánských dechovek.

Fanfare Ciocărlia, stejně jako jiné dnes slavné balkánské kapely, začínala jako naprosto neznámá vesnická kapela, která hrála pouze na svatbách a křtinách. Během své více než dvacetileté kariéry pak spolupracovala s mnoha slavnými romskými umělci, namátkou například s makedonskou královnou romské hudby Esmou Redžepovou, srbským věhlasným zpěvákem Šabanem Bajramovićem nebo maďarskou zpěvačkou Mitsou. Na Khamoru vystoupí dvakrát. Jednou na koncertě tradiční romské hudby v La Fabrice v pátek 31. 5. a podruhé na galakonzertu v sobotu 1. 6. v holešovickém klubu SaSaZu.

Khamoro (romsky „Sluníčko“) je největším a nejznámějším romským festivalem na světě, který v Praze už od roku 1999 pořádá organizace Slovo 21 společně se Studio Production Saga.

Khamoro každoročně navštěvuje přibližně deset tisíc lidí z České republiky i zahraničí. Letos se bude konat v týdnu od 26. května do 1. června.

Stejně jako na loňském jubilejním ročníku i na letošním 21. Khamoru vystoupí hvězdy gypsy jazzu. Letos na místě více než příhodném, a to v oblíbeném pražském jazzovém klubu spočívajícím na hladině Vltavy, v Jazz Docku. V pondělí 27. 5. tam zahraje uskupení Gismo Graf Trio založené vycházející hvězdou německého gypsy swingu pětadvacetiletým kytaristou Gismo Grafa, který tento žánr kombinuje například s vlivy bossa novy.

O den později v tom samém klubu vystoupí uskupení Hot Club d'Europe, ve kterém hraje slavný romský kytarista Paulus Schäfer pocházející z nizozemské komunity Sintů. Ten v minulosti spolupracoval s nejslavnějšími gypsy swingovými hudebníky současnosti. Houslista Tim Kliphuis charakterizoval Paulusův styl takto: „Zpěvný tón, děsivě přesná technika a skvěle vyvážená sóla.“

Paulus Schäfer je také nositelem ocenění z Mezinárodního kytarového festivalu Svět kytary za „zvláštní přínos současnému vývoji Gypsy Jazzu“. V roce 2012 se dal dohromady s finským kytaristou Ollim Soikkelim, se kterým založil právě Hot Club d'Europe.

Khamoro samozřejmě nezapomíná ani na české romské kapely. V La Fabrice vystoupí v rámci koncertů tradiční romské hudby cimbálová kapela Ivan Herák & band.

Vynikající houslista Ivan Herák je nejen primášem této kapely, ale také koncertním mistrem velmi pozoruhodného orchestru, hudební lahůdky pro milovníky klasické hudby. Komorní orchestr Romale Camerata hraje skladby baroka, židovských autorů, ale i romské písně upravené pro orchestr a vystoupí v překrásném prostoru Jeruzalémské synagogy.

Kromě toho na letošním Khamoru vystoupí ještě čtyři další české romské kapely, a to mimo jiné v rámci oblíbené zahajovací party, která proběhne už

v neděli 26. května. Jde zatím o překvapení, které se postupně dozvíte na Facebooku festivalu Khamoro a webových stránkách festivalu, případně stránkách pořádající organizace Slovo 21 a SP Saga, kde se bude program doplňovat.

Velmi tradiční balkánský zvuk přinese na letošní Khamoro srbská skupina NS Begeš. Zakladatelem kapely je Zoran Begeš Nikolič, člen známých romských kapel, jako je Sar e Roma nebo Luludji. NS Begeš představuje tradici srbských tamburašů v nejčistší podobě a sdružuje nejlepší současné srbské hudebníky, kteří hrají na tamburu. Již sedm let vystupují společně na mnoha akcích, v televizních pořadech a na festivalech. Romské kapely rády zapojují mladé umělce a ani tato není výjimkou. Jedním z nich je Zoran Janković, který studuje hudební akademii v Chorvatsku. Založil také vlastní akademický ansámbl Velos, který vyhrál první místo na Festivalu Tamburica v roce 2018 a jehož tři mladí členové hrají právě v kapele NS Begeš.

Na Khamoru vystoupí také skupina reprezentující tradiční maďarskou romskou hudbu neotřele kombinovanou se španělským flamencem. Skupina Romengo vedená zpěvačkou Mónikou Lakatos spolupracuje už několik let se španělským kytaristou Juanem De Leridou, a diváci na Khamoru tak uvidí unikátní spojení dvou charakteristických hudebních romských tradic východní a západní Evropy.

To nebude ale jediné flamenco, která na Khamoru zazní. V rámci koncertů v La Fabrice a galakonzertu v SaSaZu uvidí návštěvníci festivalu Khamoro taneční

a hudební představení uskupení 3000... DeSCencias. Jde o autentické romské flamenco – členové ansámblu totiž pocházejí přímo z romské části města Sevilla.

Naprostou samozřejmostí i letos bude oblíbené defilé většiny účinkujících kapel, které každý rok ulice Prahy promění v obrovský průvod plný hudby a tance. Ten v poslední květnový pátek v poledne vyrazí z dolní části Václavského náměstí a bude pokračovat pěší zónou až na Staroměstské náměstí.

Kromě hudby čeká návštěvníky Khamora bohatý doprovodný program. Půjde v první řadě o několik výstav. Sběrka fotografií „Mire sveti“ Muzea romské kultury z Brna představuje výběr fotografií z pozůstalosti významné romské osobnosti a fotografa Andreje Pešty (1921–2009). Fotografie už dříve vzbudily velký ohlas pro svou výraznou

uměleckou kvalitu.

Další významnou osobností, jejíž životní dílo letošní Khamoro připomene, je výstava fotografií Jana Ráče věnovaná nedávno zesnulé Evě Davidové, významné české historičce umění, která patřila k zakladatelkám české romistiky.

Návštěvníci budou moci zhlédnout také zcela novou výstavu inscenovaných fotografií, která zachycuje zásadní historické milníky romského národa. Tu připravila romská aktivistka a fotografka Věra Horváthová společně s kurátorkou Tamarou Moyzes

V neposlední řadě bude na Khamoru také pestrý program pro děti. V pátek 31. května od 15. hodin se v zahradě Portheimka u Dienzenhoferova paláce bude konat Dětský den „Khamororo“, na kterém vystoupí převážně dětské hudebníci, v programu ale bude také například i exhibice pohybového umění zvaného parkour.

Dětský program se neomezí jen na Dětský den, v rámci programu pro školy se bude například hrát romská pohádka Čirikloro na motivy povídky slavné české romistky Mileny Hübschmannové, kterou zdramatizovala skupina herců z romské organizace Ara Art. Khamoro nezapomíná ani na děti z dětských domovů. V rámci programu Khamoro Kher pro ně uspořádá vícedenní program, během kterého budou moci navštívit jak koncerty, tak i doprovodný program celého Khamora, a zúčastnit se zajímavých workshopů.

Program festivalu a další podrobnosti najdete na www.khamoro.cz

SVĚT VÁŠNĚ A HLUBOKÉHO CITU VYCHÁZÍ E-KNIHA JUDITY HORVÁTHOVÉ

Jana Baudyšová / Foto: obálka knihy, ilustrace Michaele Istok Ahonen

Dva roky od začátku uveřejňování románu na pokračování **On je ten pravý** jihlavské autorky **Judity Horváthové** (1985), přináší nakladatelství romské literatury KHER kompletní dílo v podobě e-knihy. Romantický příběh zdravotní sestry z chudých poměrů a pohádkově bohatého obchodníka, zasazený do oblasti Velkých kanadských jezer, potěší srdce každého, kdo rád unikne od všedních starostí do světa vášně, hlubokého citu, fatálních nedorozumění, slz a usmíření.

„Inspiraci k románu jsem získala tak, že jsem si otevřela notebook a jen tak začala psát. Opravdu, jenom tak, že se pokusím napsat další svůj román. Neměla jsem dopředu naplánovaný příběh, žádnou fantazii, o čem by měl být,“ přibližuje autorka. Obrisy budoucího příběhu se začaly objevovat teprve po první napsané stránce.

„Zlákala mě postava Brendy a její odvaha jít sama do světa hledat štěstí. Inspirovaly mě všechny postavy v románu, které jsem vymyslela. Bavil mě, a když ho pak četli druzí, jejich nadšení z příběhu mě zahřálo u srdce a dodalo mi odvahu pokračovat ve psaní dál,“ říká.

Judita Horváthová se sice veřejnosti představuje poprvé, v oblasti literatury ale není žádná začátečnice. Je autorkou třinácti nepublikovaných románů, které po dokončení vždy vytiskne, sváže a nechá kolovat mezi rodinou a přáteli na Jihlavsku. Do šuplíku píše od svých jedenácti let, ale snem spisovatelky se základním vzděláním a praxí v dělnických profesích je vidět své knihy na pultech knihkupectví.

„Trpělivě fantazírují ve své mysli, dokud se mi v hlavě nevytvoří obraz příběhu, a potom už to jde samo,“ odpovídá na otázku, kde čerpá inspiraci. Ta někdy přichází i zvenku, z pozorování každodennosti. „Životy lidí v reálu i v příbězích jsou někdy podobné. Nikdo na světě nemá nic snadné, lehké, připravené na talíři. Proto je třeba za štěstí a sny bojovat,“ myslí si spisovatelka.

Ke psaní románů ji přivedla sbírka harlequinů její babičky, jejichž důvěrná znalost a ovládnutí vypravěčských principů je na příbězích znát. Judita Horváthová s přítelem vychovává syna; na partnerův popud se nyní psaní věnuje soustředěně a s vidinou, že si jejího nesporného talentu všimne některé z nakladatelství romantických knížek nejen pro ženy. Za své dosud nejlepší dílo však sama považuje dvojdielný román

Pod křídly přání, ve kterém si „odskočila“ do jiného žánru i tematiky – pojednává o hloubce víry, o Bohu, nekončící naději i utrpení, nechybí ale ani věčná láska.

„Snažím se žít klidný, spokojený a šťastný život, bez zbytečné marnivosti. Člověk by měl být podle mě vděčný za každý den na tomhle světě a za všechno, co má. Já jsem šťastná ze zdraví svého syna, hodného, milujícího přítele a za rodinu. Fantazie je všude kolem nás,“ přibližuje své vnímání světa.

V současných dnech se už autorka věnuje novému příběhu. Žánr se nezměnil, ale tentokrát se namísto vzdálených zemí román odehrává v České republice. „Odhodlala jsem se k příběhu o romské dívce. Chtěla bych v románu vystihnout spontánnost, realitu, romské tradice a rozdíly společnosti. Více zatím neprozradím,“ usmívá se Judita.

Nakladatelství KHER začínalo v roce 2012 jako unikátní platforma poskytující romským autorům možnost publikovat –

online v romštině i v češtině – s vědomím, že nemají přístup k obvyklým kanálům vedoucím k uveřejnění jejich děl, a nedostávají tak možnost získat si pozornost romských a neromských čtenářů. Zakladatele Kheru Lukáše Houdka, Radku Patočkovou a další spolupracovníky motivovala snaha znovu v Romech rozvíjet zájem o psaní, který v romských komunitách cíleně kultivovala zakladatelka romistiky Milena Hübschmannová. ●

*Knižka On je ten pravý -
ke stažení na www.kher.cz.
Vyšla díky finanční podpoře
Velvyslanectví USA v České
republice.*

ZAJÍMÁ VÁS HISTORIE, MÁTE RÁDI PŘÍBĚHY?

POSLECHNĚTE SI VYPRÁVĚNÍ PAMĚTNÍKŮ

WWW.PAMETROMU.CZ

Unikátní sbírka rozhovorů přibližuje méně známou stránku historie naší společnosti, historii Romů.

Projekt Paměť Romů realizuje ROMEA, o. p. s. za finanční podpory Bader Philanthropies, Inc.

